

עלון השבועי נתרם על ידי
הרב ישראל פישר היו
ברכה והצלחה, בריאות, פרנסה,
באורך ימים ושנים!

למדני חוקיך הרב דוד שרעבי

פסול בגובהה של סוכה

(דף ב' ע"א)

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ורבי יהודה מכשיר, ובגמרא נחלקו בטעם הפסול ונאמרו בה ג' שיטות, לרבה הפסול דאמר קרא למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל, עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא, לרבי זירא הפסול משום וסוכה תהיה לצל יומם מחרב, עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות, והקשה אביי מעשרתרות קרנים דהכי נמי דלא הוי סוכה, ואמר ליה רבי זירא דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה, ומתשובת רבי זירא שמעינן שרק דפנות שתחת הסכך כיון שגבוהין מבטלים שם סכך, אבל אם יש צל מעל לסכך וכגון עשתרות קרניים אי"ז מבטל שם הסכך כי שפיר הסכך מיצל על תוכו, וצל שבחוץ אין מגרע שם סכך אלא א"כ היה מכסה הסכך ואז אין פיסולו בגלל צל עליון אלא בגלל עיקר הכיסוי דהוה שני סככיין והוא פסול אחר, ולפי"ז הרי שגם אם עשתרות קרניים הם עצמם דופני הסוכה מ"מ כיון שהסכך אינו גבוה יותר מעשרים אמה הרי שיושב בצל הסכך, ומה שיש דפנות שגבוהים יותר מהסוכה אפילו שהם המשך דפנותיו מבחוץ אי"ז מגרע בצל הסכך, ומה נראה שאילו היו מתעקמים הדפנות ומכסים הסכך מעליו הרי זה פסול אחר של סכך אחד אמר רחמנא ולא שני סככיין שיבואר בגמ' א"כ, וכל זמן שאינו מכסה הסוכה ואפילו שהדפנות עודפות לגובה הרבה יותר מעשרים אמה, וצל שלהם מצל על הסכך, שפיר עדיין נקרא שיושב בצל סכך, וצל דפנות מבחוץ אין פוסל מדין שני סככים כי אינו מכסה הסוכה ואפילו שיש את צילו, ומדין צילו אינו פוסל הסכך מבחוץ, ורבא אמר מהכא בסכת תשבו שבעת ימים אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, והקשה אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה, אמר ליה רבא עד עשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק, למעלה מעשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד ליה דירת עראי נמי לא נפיק, היינו שלמעלה מעשרים מוכרח לעשות הדפנות קבע ולכן נקרא דירת קבע ופסול (כן פירש רש"י, וכן בע"ב רש"י ד"ה כמאן דלא כחד, דכתב ומחיצות קבע נמי בעיא).

נמצינו למדים לשלשת השיטות שיש ג' גדרי פסול בלמעלה מעשרים אמה, א. לדברי רבה פסול של למעלה מעשרים יל"ע אם הוא רק משום שאין האדם יוצא בה, כי חסר בלמען ידעו, אבל אי"ז פסול בבנין הסוכה עצמה אלא רק שחסרה ידיעתו של האדם וממילא סוכה זו פסולה, או שהלמען ידעו הוא פסול בעצם הסוכה גופא, וכתב הר"ן דלמען ידעו דורותיכם מיותר ליה דהו"ל למכתב בסוכות תשבו כי בסוכות הושבתי וכו' ומדכתב למען ידעו דרתיכם משמע דהכי קאמר עשה סוכה שתהיה ישיבתה ניכרת לך ולמעלה מעשרים אמה לא שלטה ביה עינא, ובר"ן כתב פשוט, שצריך לידע ונדרש ממילות הפסוק דלמען ידעו, ולדבריו משמע שהפסול הוא רק ממילא כיון שאין ידיעה אך אי"ז דין שנאמר בפסול סוכה, אלא רק אגב ומפני שחסר טעם במצוות סוכה לכן אין הסוכה כשרה, אבל ברש"י נראה יותר שדקדק דהלמען ידעו הוא דין בציווי שנלמד פסול בדיני סוכה, דלא נימא דהוה לידיעה בעלמא או ידיעה להכשר סוכה, אלא הוא ידיעה בעצם דין המצוה לפסול כשאר דינים וע"כ דקדק ז"ל, למען ידעו עשה סוכה שישבתה ניכרת לך דכתיב ידעו כי בסוכות הושבתי צויתי לישב, הכי דריש ליה, ואף על גב דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד מיהו דרשינן ליה לדרשה ע"כ, הנה רש"י הוסיף בסוכות הושבתי "צויתי לישב", וכונתו שלא תאמר כפשוטו כי בסוכות הושבתי היינו שכך היה ביציאת מצרים, אלא בסוכות הושבתי היינו מושיב אתכם לדורות בציווי מצווה, ודרשינן שהלמען ידעו הוא דין בציווי כי בסוכות הושבתי, ונראה שרש"י

הכריח לדרוש כך הפסוק כי סבר שצריך שיהיה פסול בסוכה ולא רק בממילא ממה שחסר ידיעת הגברא, והנה כל הדקדוק בדברי רש"י הוא ממה דתקשי מה הכריחו לפרש כי בסכות הושבתי שמדבר על ציווי דהשתא, אלא שגם ברש"י אפשר לומר שהוא דין רק בגברא, ושצויתי לישב היינו בגברא, ואז י"ל דמה שרש"י פירש בסוכות הושבתי צויתי לישב היינו שלא נאמר שהוא כמו דברי הב"ח (שרשמתי לקמן) שצריך למען ידעו רק למצווה כתיקנה, אלא הוא פסול בגברא ולא רק ענין כוונה למצווה כתיקנה, הרי שלר"ן הפסול לדברי רבה הוא בידיעה ורק ממילא נפסל הסוכה אך לא בגופה, ולרש"י אפשר כהר"ן ואפשר שהפסול הוא בהסוכה גופא, והנה הב"ח (בסימן תרכ"ה) כתב שצריך לכוון בזמן הישיבה בסוכה את הטעם של המצווה, והטעם של המצווה הוא לא רק שהושיב אותנו בסוכות במדבר, אלא שהושיב אותנו בסוכות בזמן שהוציא אותנו ממצרים, דהיינו שעיקר המצווה היא זכירת יציאת מצרים, ודייק כן בדברי הטור שהביא הפסוק דלמען ידעו דרתיכם, אמנם הט"ז כתב שעיקר המצווה הוא לזכור את הנס שהקיף אותנו בענני כבוד, והזכירה היא לעצם הנס של העננים, ולכן כדי לצאת ידי המצווה כתיקנה יכוון את שני הדברים וגם יאמר אותם, שמקיים מצוות סוכה זכר לענני הכבוד עצמם שזה היה נס, וגם זכר לעצם יציאת מצרים (שנחלקו ר"ע ור"א, ור"ע סובר זכר לסוכות ממש שהושיב אותנו בהם, ור"א סובר שזכר לענני כבוד שהקיפנו בהם, והטור נקט כר"א עיין טעם בגר"א, וביאר הט"ז שלר"ע המצווה הוא זכר ליציאת מצרים ממש, אבל לר"א הזכר הוא לענני כבוד ממש), והוא דבר התלוי בכוונה כדי לעשות המצוה כתיקנה, אך אי"ז לא כהר"ן כאן בדברי רבה, ובודאי שלא כרש"י בדברי רבה, כי לרש"י ע"פ מה שביארתי לצד אחד למען ידעו הוא פסול בהסוכה גופא, אך גם להר"ן שהוא חיסרון בידיעת הגברא מ"מ לרבה נפסל ממילא לישב בסוכה, אבל דברי הב"ח הם על כוונה למצווה כתיקנה, והנה אם נאמר לרבה שהפסול הוא פסול בגברא בחסרון הידיעה אפשר שיהיה בו נפק"מ לתעשה ולא מן העשוי, שלרבה כיון שמעל עשרים הוא פסול ידיעה ולא פסול בגוף הסוכה, אפשר שיכול לתקן ולא יהיה חשש תעשה ולא מן העשוי וכגון לדברי ר' יאשיהו באם דפנות לא הגיעו לסכך והסכך מעל עשרים, והשלים הדופן עד הסכך ואפשר לדקדק באופן שיהיה תעשה ולא מן העשוי אפילו שהיו מקצת דפנות ויל"ע.

והאופן השני בגדרי הפסול של למעלה מעשרים אמה, ב. לדברי רבי זירא נראה שהפסול הוא בסכך, ובוה עצמו יש שני דרכים, רש"י והר"ח, לרש"י משום שבסוכה גבוהה למעלה מעשרים אי"ז סכך כפי שפירש רש"י שכבר אי"ז סכך ושמה בטל כי יש צל דפנות, ועיקר הפסול הוא שגם אם יש צל סכך הרי יש גם צל דפנות וזה פוסל מתחת להסכך, ואם תסיר הצל השני היינו צל הדפנות כמו דאמרין דל עשתרות קרניים הרי חמה באה תחתיה ולא יהיה צל סכך כלל, וכדי לדקדק היטב בכונת רש"י אקדים שרש"י כתב ב' לשונות שמהם יש לדקדק כוונתו, האחד בד"ה אלא בצל דפנות ז"ל שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות ואי"ז סכך, ומלשונו חזינן שהוא רק מגדר שאי"ז סכך כי יש צל אחר, אך הנכון שהסכך מיצל ורק אי"ז אותו, ובסוף אותו הדיבור כתב דבישוער של ד' על ד' ליכא צל סכך אלא צל של דפנות, ומלשון זה נראה להיפך היינו שאין צל סכך, וצ"ל כוונתו שאין צל סכך בגלל צל הדפנות כמו ששמע בראשית דבריו וזה ביאור דבריו דליכא צל סכך, אך בלא גריעותא דצל דפנות יש צל סכך ג"כ, ודיבור שני הוא בד"ה דל דפנות ליכא צל סוכה שכתב ז"ל שחמה באה מתחתיה נמצא שמה בטל, והוא גם לשון אשר יש לדקדק בו דמשמע שיש צל ורק הוא בטל בגלל החמה, דאי ליכא צל כלל הו"ל שחמה באה מתחתיה ואין סכך מצל, אך מהו לשון בטל, ונ"ל בדברי רש"י שכשיש דפנות נקרא שיש גם צל סכך וגם צל דפנות, ורק שמחמת תוספת של צל דפנות בטל שם צל של הסכך, וכמו שנתבאר לעיל, דלרש"י הפסול בגלל צל אחר שמבטל צל הסכך, והוא כאומר שיש ב' צללים והצל הפסול מבטל הצל סכך ובדאיכא דפנות יש

ב' צללים גם צל סכך, ואח"כ בדל דפנות שכתב שחמה באה מתחתיה ונמצא שמה בטל, כונתו נ"ל דס"ל שכמו שצל אחר מבטל צל סכך, כן יש גדר שבלא דפנות חמה מבטלת צל סכך, והוא לומר שיש צל סכך אלא שחמה מבטלתו וכמו ביול דצל אחר, וזה שייך לומר ועיקרו הוא שיש שאין הסכך מיצל כלל, ויש שהסכך מיצל היטב, ויש גדר שלישי שהסכך מיצל אך צילו מתבטל, ואפשר לבטל צל בין על ידי צל אחר ובין על ידי חמה, והוא חידוש שגם בחמה יש גדר של סכך מיצל וחמה מבטל, מלבד מה שיש אופן שאין מיצל כלל בגלל החמה וכמו בחמתה מרובה מצילתה, ומש"כ רש"י שבארבע על ארבע אין צל סכך אלא צל דפנות היינו אחרי ששני צללים אין מועילים חשיב שאין צל סכך, ועל דרך הביטול, ע"כ לדרך רש"י, או אפשר כדברי הר"ח שהצל שלה במקום אחר והחיסרון שהסכך אין מיצל כאן כלל בין עם דפנות ובין בלי דפנות אין צל סכך כלל אלא צילו רחוק במקום אחר, מ"מ לרבי זירא בין לרש"י ובין להר"ח הוא פסול מחמת שאין סכך.

והאופן השלישי בגדרי הפסול של למעלה מעשרים אמה, ג. לדברי רבא הפסול הוא בשמה של כל הסוכה שנעשית דירת קבע, ואין זה פסול בדפנות אלא פסול בהסוכה כולה והנכון שפסול זה בא מחמת גובה הדפנות מ"מ אין זה פסול בדפנות אלא פסול בכל שמה של הסוכה פסול דדירת קבע ואנן דירת קבע כשיש בכלל קבע עראי שפיר דמי, אבל ביותר מעשרים הוא פסול קבע.

ובגמ' התבאר דכולהו לא אמרי כהנך, דרבה לא אמר כרבי זירא וכרבא, ורבי זירא לא אמר כרבה ורבא, ורבא לא אמר כרבה ורבי זירא, ונפק"מ בין רבה רבי זירא ורבא, הובא בגמ' מדר' יאשיה שמחלוקת ת"ק ור"י הוא רק באין דפנות מגיעות לסכך אבל מגיעות לסכך לכו"ע כשר ביותר מעשרים, וזה אליבא דדברי רבה, והובא מדר' הונא אמר רב שאם הסוכה יותר מד' אמות על ד' אמות גם ת"ק מכשיר ביותר מעשרים, וזה אליבא דרבי זירא, ובדברים אלה יש לדון ואקדים תחילה לשון הגמ', כמאן אזלא הא דאמר רב הונא אמר רב מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות, אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה, כמאן, כרבי זירא דאמר משום צל הוא וכיון דרויחא איכא צל סוכה, ואח"כ כמאן אזלא הא דאמר רב חנן בר רבה אמר רב מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו, אבל מחזקת יותר מכדי ראשו ורובו ושולחנו אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה, כמאן דלא כחד ע"כ, וצ"ב מאי פשיטא ליה בדברי ר"ה דאתי כר' זירא יותר מרב חנן, ולכאורה נימא דרב חנן נמי כר' זירא, וכתב הרשב"א שלא מסתבר לומר דבראשו רובו ושולחנו נגבוהה מכ' ליכא צל, ובמעט יותר מראשו רובו ושולחנו איכא צל ויכול להגביה יותר, וע"כ רב חנן שלא כר' זירא, ומשמע מדבריו דרב הונא שפיר כר' זירא ומשום שיש הכשר עד כ' אמה מרוחב ראשו רובו ושולחנו ועד רוחב ד' על ד' ובלמעלה מכ' פסולה, הנה שיש שיעור ומידה דיו אשר בו פחות מכ' כשר ולמעלה פסול, אשר ע"כ שפיר י"ל דס"ל לר"ה דמשום צל, אבל לר' חנן השיעור מצומצם ראשו רובו ושולחנו שזוהו הכשר סוכה ומשם ומעלה כשר בלמעלה מכ' וע"כ דלאו משום צל כר' זירא, וחזוין מהרשב"א תרתי, האחד דלרב הונא בפחות מד' על ד' השיעור הוא לעולם עד כ' דאי בפחות מד' השיעור משתנה דהיינו שברוחב ג' על ג' אינו מגביה יותר מט"ו אמה א"כ שוב הוה ר' הונא כר' חנן ששיעורו דבראשו רובו ושולחנו מותר עד י"א אמה גובה וביותר יכול להגביה לפי השיעור רוחב (דהא שוב לא יהיה טעם לחלק בין ר' הונא לר' חנן ונימא גם לר' חנן שמגביה לפי רוחב), ותחזור הקושיא מפני מה ר' חנן לאו כר' זירא, ועוד חזוין דכיון דלרב הונא אין השיעור גובה משתנה בפחות מד' ולעולם מגביה עד כ' א"כ גם מעל כ' לעולם מגביה בלא חשבון אלא אפילו אלף.

אמנם בתוס' ד"ה יש בה כתבו, לבסוף מסיק דרב הונא סבר מראשו ורובו ושולחנו עד ד' אמות פליגי יותר מד' אמות כשרה, ותימא וכי נכשיר ברחבה משהו יתר מד' אמות אם היתה גבוהה מעשרים אפילו טובא הא ודאי אין כאן צל סוכה, וי"ל דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה לפי חשבון ד' אמות לעשרים, ובמהרש"א ביאר דברי התוס' דלפי מאי דהו"א שחולקים בהכשר סוכה אז ודאי דלתרווייהו זה לפי החשבון, אלא דלמה שמסקינן דלאו בהכשר סוכה קמפלגי א"כ צ"ל דתרווייהו ס"ל דברחבה יכול להגביה בלא חשבון ונחלקו בשיעור הרוחב, אלא דלמה שהקשו דמשום צל קשיא לומר דבמעט יותר יכול להגביה ללא שיעור, א"כ

בהכרח דלר' הונא מגביה לפי חשבון ולר' חנן מגביה אפילו בלא חשבון כיון שאין טעמו משום צל ושפיר נחלקו.

אלא שתקשה עדיין נהי שצריך להעמיד מחלוקתם דר' הונא ור' חנן עכ"פ אמאי מסקינן דר' הונא סבירא ליה כר' זירא ור' חנן לא, ונימא איפכא, אלא צ"ל דכיון שרב הונא נקט מדידה של כ' לד' אמות אף שד' אמות אינו דין בהכשר סוכה ודאי דרק מדידה נקט להשמיע לן שיעור החשבון וס"ל דמשום צל, אבל ר' חנן כיון דלא נקט מדידה אלא אמר הדין בתחילת הכשר סוכה א"כ צריך לומר דלאו לפי חשבון אלא הוא דין שלא יגביה יותר מכ' ורק ברחב יותר אפילו פורתא שפיר מגביה ולא משום צל אלא טעמא אחרינא ע"כ מה שנראה לדון בזה, ונשוב לדברי הגמ' דרבא הוא לא כשניהם, ופסק הרי"ף איכא מאן דאמר הילכתא כרבה דהא כל מילי כרב עביד (ובשליטי גיבורים כתב שכן פסק בעל העיטור, וגם הרא"ש הביא דברי העיטור), ואנן מסתברא לן דהלכתא כרבא דקיימא לן סוכה דירת עראי בעינן ורבי יהודה דמכשיר סבירא ליה דסוכה דירת קבע בעינן ולית הלכתא כוותיה, ואי הוה דפנות מגיעות לסכך כל שכן דהויא ליה דירת קבע, ועוד דהא סוגיין בענין סוכה על גבי סוכה כוותיה דרבא שייכא עכ"ל, וכתב הר"ן לדחות דברי הפוסקים כרבה, דמאי דכל מילי כרב היינו כשנחלק עם שמואל, וכן מה שאין הלכה כתלמיד במקום הרב ה"מ כשנחלק עמו בחייו שלא קיבל רבו דבריו, אבל כשנחלק לאחר מיתה אדרבה קיי"ל הלכתא כבתראי, דבר זה מסורת בידינו מן הגאונים ע"כ, וראה דברי הרמב"ם במלחמות שהספק שנסתפקו מקצתן בכאן אם הלכה כרבה משום דרביה דרבא הוא, או כרבא דבתרא הוא, ובזה הכריע רבינו הגדול ז"ל כרבא ע"כ, וכן פסק הרא"ש כרבא והביא שכן דעת הרז"ה הרי"ן גיאיות והר"י דטרני, ובב"י (סימן תרל"ג) כתב שכן נראה דעת הרמב"ם שכתב סתם שלא תהיה גבוהה יותר מעשרים ולא חילק ע"כ, אלא שהראב"ד דחה עיקר הסברא (ולא שחולק על הרמב"ם שהלכה כרבא, אלא שדן בראיות והכרחים) ולעולם אימא לך רבנן נמי דירת קבע בעו ומשום דלא שלטא ביה עינא הוא דפסלי וכו' אי נמי לעולם אימא לך רבנן סברי דירת עראי בעינן והאי דפסלי למעלה מעשרים לאו מטעמיה דרבא אלא מטעמא אחרינא וכו' עיי"ש.

בענין ראשו רובו ושולחנו וסוכה ז' על ז'

(דף ג' ע"א)

לעולם בתרתי פליגי, פליגי בסוכה קטנה ופליגי בסוכה גדולה, וחסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי אומרים לא יצא ובית הלל אומרים יצא, ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, ולעיל אמר רבי אבא דאמר לך מני, אמר ליה בית שמאי היא ולא תזוז מינה, ובתוס' למדו שהלכה כב"ש בסוכה קטנה אבל בסוכה גדולה הלכה כב"ה, דבסוכה קטנה מחלוקתם בהכשר סוכה מדאורייתא ובזה אמר רבי אבא הלכה כב"ש, אבל בסוכה גדולה שנחלקו אי גורינן שמא ימשך אחר שולחנו בהאי הלכה כב"ה, וכן דעת הרבה מן הראשונים.

אבל הרי"ף פסק וכן כתבו הריטב"א והר"ן דבתרווייהו הלכה כב"ש, וביאר בריטב"א משום דס"ל שגם בסוכה קטנה טעמא משום שמא ימשך אחר שולחנו, וכיון שבסוכה קטנה הלכה כב"ש משמע שפוסקים לשמא ימשך אחר שולחנו, ומכיון שגם בסוכה גדולה זהו הטעם ע"כ התם נמי הלכה כב"ש, וכן גם הרמב"ם הביא לשני הדינים ופסק בשניהם כב"ש, רק עיין מה שהקשו שרק בסוכה גדולה נקט הרמב"ם לטעמא משום שמא ימשך ואילו בסוכה קטנה לא הזכיר טעם ומשמע דזהו מעיקר הדין, ועיין מה ששיבו באחרונים בכמה דרכים, ונראה עוד דבפ"ה ה"ח כתב החשש של שמא ימשך והוסיף שאפילו בסוכה גדולה, ומשמע דסוכה קטנה נמי משום שמא ימשך ואיירי בסוכה קטנה ואפילו בגדולה ושניהם מטעם אחד אף שאפשר ביאור לשונו בענין אחר, ועיין בעל המאור והרמב"ן במלחמות (דף ג' ע"ב בדפי הרי"ף), ובב"י, ובבית הלוי (ח"ג סימן נ"ג).

ובשו"ע סימן תרל"ד כתב, סוכה שאין בה שבעה על שבעה ע"כ, ובמשנ"ב הביא שאם בצד אחד פחות משבעה טפחים ובצד השני ארוך הרבה יותר, לא מהני לזה, ובשם המג"א כתב שאפילו סוכה גדולה הרבה ובמקום אחד יש קרן אחד משוך לפנים שאין בו שבעה על שבעה, אסור לישב שם כיון שהמקום צר לו לשבת שם

ע"כ, ובביאור הלכה הביא שהבגדי ישע וביכורי יעקב פקפקו מאוד על ראיית המג"א מקיטוניות כי כאן הקרן אינו חלוק מן הסוכה ואפשר שנתבטל גבי סוכה גדולה, וכתב הביאור הלכה שבסוכה עגולה גם לדעת המג"א אי"צ לישב דוקא במקום הריבוע ז' על ז', אלא יכול לישב בכל העיגול גם במה שעודף על הריבוע, כי הכל שטח אחד הוא עם הריבוע, משא"כ בקרן דמנכר, וחלק בזה על דברי הביכורי יעקב שסבר לדעת המג"א צריך לישב דוקא במקום הריבוע, והנה בדברי הביאור הלכה יל"ע מה שנתן טעם שהכל שטח אחד עם הסוכה ואין צר לשבת שם, והרי אם מרבע תוך העיגול בודאי שמוטר לו לישב בקצות הריבוע, וא"כ כיון שקצות הריבוע הם בכל העיגול הרי שממילא מותר לישב במקום העיגול כי הוא תמיד קצות הריבוע של שבעה על שבעה (וכן הסברא נותנת גם אם יש יותר מאדם אחד, אם יצויר), וכן אין נראה שבזויות של הריבוע צריך לישב ביושר עם הזווית ולא באלכסון הריבוע וכדי שלא יהיה זווית, ושמטעם זה היה הו"א לפסול במקום העודף על הריבוע, דהא לא מצינו בסוכה מרובעת שבעה על שבעה שצריך לישב ביושר ולא באלכסונו, כי הקרנות של סוכה מרובעת נראה שברביע הזווית של הקרנות הם תשעים מעלות, וכל שהוא ברביע וכתשעים מעלות, אי"ז קרן אלא חלק מהריבוע, וכן בסוכה עגולה במקום העודף על הריבוע הרי כל המקום ההוא הינו כזוויות הריבוע של לא פחות מזווית של תשעים מעלות, ואם יש זווית אשר יתחשב לקרן זווית צ"ל שאין זה בקרן של זווית תשעים מעלות, אלא בקרן של פחות מתשעים מעלות שאז י"ל שצר לשבת שם, וכן עוד אופן יל"ע בו ואפשר שזהו סברת הביאור הלכה והוא בסוכה מרובעת ממש ויש בה קרן של תשעים מעלות, אבל אם תבוא לרבע ממנו לשאר הסוכה לא יהיה שבעה על שבעה, ובה י"ל שכיון שהוא מחובר עם סוכה גדולה הכל שטח אחד שאין צר לו לשבת שם, ורק שהביאור הלכה הביא זאת בסוכה עגולה ובדברי הביכורי יעקב ומג"א, ודברי המג"א בקרן צ"ל רק בפחות מתשעים מעלות שאז אי"ז חלק מריבוע אלא נחשב לקרן צר, או שדינו יהיה בקרן רבועה שיוצאת ונידונית בפנ"ע, אמנם מדברי הביכורי יעקב שכתב בדברי המג"א שבסוכה עגולה צריך לישב רק באמצע צ"ל כוונתו להוריד כל הזווית ולישב רק במקום מצומצם שבתוך אמצע הריבוע, והוא תימא משני טעמים, האחד שהרי במקום העודף על הריבוע הרי כל המקום הוא יותר מזווית של תשעים מעלות וכסברא שכתבתי לעיל, וכן עוד קשה שנמצא שצריך לישב במקום של ו' על ו' או ה' על ה' וזה אי אפשר, כי כדי ראשו רובו ושולחנו הוא ז' על ז', והנה דברי המג"א הם גם על קרן שיוצאת מהסוכה בצורה רבועה ולא משולש, וכתב בדרך החיים הובא בביאור הלכה שדוקא כשהקרן אינו רחב ז' בזה פסל המג"א, אבל אם רחב ז' אפילו אינו ארוך ז' כשר, והביא מסוכה עגולה שאפשר לישב צמוד לדופן כי מצורף לסוכה גדולה ומזה ראייה לדבריו, וכתב ע"ז הביאור הלכה שראיתו מסוכה עגולה כבר דחינו, וכוונתו שסוכה עגולה הוא כולו אחד ואינו דומה לקרן כלל, וזה סברא יותר מלומר שאין צר שם (אפילו שלעיל הביאור הלכה כתב גם בלשונו שאין צר לו לשבת שם, מ"מ עיקר הטעם הוא דהוא אחד עם הסוכה). עוד הביא בדרך החיים להוכיח שברחב שבעה ורק אינו ארוך שבעה דכשר דמצטרף לסוכה גדולה, מידי דהוי אם ראשו רובו בסוכה קטנה ושולחנו בגדולה, ותמה ע"ז בביאור הלכה שלדעת הר"ן וסיעתו סוכה שמחזקת רק ראשו ורובו ולא שולחנו היינו ו' טפחים יש בה עצם הפסול דלאו דירה היא כלל, ואפילו שולחנו בגדולה פסול, ואפילו לדעת הר"ף שפוסל בקטנה משום שמה שאין צר שולחנו הרי בשולחנו בסוכה גדולה ליכא למיגזר כלל לדעת הר"ף, דלא דמי להיה שולחנו בתוך הבית, ואין זה מטעם שמחובר עם סוכה גדולה ומה יש להביא מזה ראייה, ולכן כתב הביאור הלכה שאין לזוז מדברי המג"א וגם אם רחב ז' כל שאין בהקרן ז' על ז' אינו כשר לישב שם, אבל בפרט אחד יש להקל (כ"כ בביכורי יעקב) והוא להעמיד בקרן זה את שולחנו, ומטעם שהרבה פוסקים סוברים שגם בשולחנו בתוך הבית כל שיש ז' על ז' בסוכה לא גזרינו, ומדבריו משמע שהוא צירוף להקל בדברי המג"א, דהא בשולחנו בתוך הבית אין להקל.

והנה אחר שהוקדם שיטות הראשונים בענין שמה שאין צר שולחנו עם סוכה קטנה או רק בגדולה, ואחר שנתבררו הצדדים בביאור הלכה בסוכה קטנה וגדולה לענין דינו של המג"א, ודברי דרך החיים להביא ראייה משמא ימשך אל מה שרצה לבאר בדברי המג"א, עתה יל"ע בעצם הדין דשמה ימשך אחר שולחנו

מה החשש, האם חוששין שמה ימשך לאכול בצד אחר של השולחן במקום הפסול והוא חשש באכילה זו שיהיה במקום הפסול לאכילה, או דבזה לבד אין חשש אלא החשש שמה מתוך ששולחנו בתוך הבית הרי שימשך אחר שולחנו לאכול במקום שרגיל היינו בביתו ועיקר החשש שמה ימשך לביתו וזהו החשש של שמה ימשך אחר שולחנו שלא רק למקום פסול ולאכילה זו אלא חשש לביתו דוקא ולא רק באכילה זו אלא באכילה זו איכא מזה חשש גם על מה שעתיד לאכול בפעמים אחרים כי יחזור למקום דיוורין של כל השנה, ועיין רמב"ם (פ"ו ה"ח) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואכל הרי זה אסור וכאילו לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גזרה שמה ימשך אחר שולחנו ע"כ, הנה שדקדק וכתב ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה, ונראה דזה קמ"ל דהו"א שכל הגזירה שמה ימשך לתוך ביתו ומשום הרגלו להיות בדירת קבע וכלשון הגמ' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, לכן דקדק דלא רק בתוך ביתו אלא ושולחנו בתוך ביתו "או חוץ לסוכה", היינו דהגזירה שמה ימשך לצד אחר של השולחן ואפילו למקום שאינו תוך בית אלא מקום שאינו בהכשר סוכה, ושמעינן מדברי הרמב"ם דיש סברא לומר דשמה ימשך היינו שימשך לבית ורק שהרמב"ם למד לא כן אלא דשמה ימשך היינו אחר שולחנו למקום אחר בשולחן והוא חשש באכילה זו שימשך למקום פסול, ואי"ז חשש כללי שיחזור לדור בביתו דוקא.

ובשו"ע (סימן תרל"ד) כתב, מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו חוץ לסוכה ואכל כאילו לא אכל בסוכה אפילו אם היא סוכה גדולה גזירה שמה ימשך אחר שולחנו, וכתב במג"א דאם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך הבית מותר דלא גזרינן שמה ימשך וכו' ועוד דגם בשולחנו תוך הבית רבים מכשירים בסוכה גדולה ודי לנו להחמיר בזה וכו', ובספר מחצית השקל כתב דדוקא בסוכה קטנה פסולה משום דאינה דירה או משום שמה ימשך אחר שולחנו כיון דא"א למשוך השולחן אצלו לסוכה, אבל סוכה גדולה דהוא דירה רעועה וגם אפשר למשוך השולחן אצלו לתוך הסוכה למה נחוש שהוא ימשך אחר השולחן חוץ לסוכה ע"כ, הנה שנקט גם טעם של דירה רעועה, היינו דגם הסוכה שהיא סוכה גדולה יש בה קצת שם דירה וע"כ למה ימשך, ומשמע דשמה ימשך היינו לתוך דירה וזה כל סברת שמה ימשך אחר שולחנו, הנה יבואר דאפשר לומר ב' טעמים בביאור שמה ימשך אחר שולחנו ויהיה נפק"מ אם חוששין שמה ימשך גם למקום שחוץ לסוכה שאינו בית.

ונראה דבשני שיטות הראשונים נמי יהיה נפק"מ כדברינו לעיל, דלהרי"ף והרמב"ם כיון שלדבריהם גם בסוכה קטנה חוששין שמה ימשך אחר שולחנו וע"כ צריך כדי ראשו רובו ושולחנו, א"כ בהכרח שלמדו דשמה ימשך אחר שולחנו היינו לצד אחר בשולחן או שירכוך עליו חוץ למקום הסוכה, הואיל ואיירי בסוכה המצומצמת ובהכשר סוכה וזה שיעור בכל מקום בין עשה בשדה או בפתח ביתו, וע"כ דאין החשש שמה ימשך לתוך בית, אלא שמה ימשך לצד אחר בשולחן, אבל לשאר הראשונים דבסוכה קטנה אי"ז משום החשש אלא דין הכשר סוכה משום דיוורין, א"כ החשש דשמה ימשך זהו רק בסוכה גדולה ולדבריהם שפיר אפשר לומר דחוששין דשמה ימשך אחר שולחנו למקום שרגיל בו כל השנה, וזה דקדוק לשון הגמ' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, אבל חוץ לסוכה שלא לתוך בית אין חוששין שמה ימשך, והרמב"ם ס"ל דגם בסוכה קטנה הטעם משום שמה ימשך וע"כ דקדק לומר מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה, והנה נהי שנתבאר דלהסוברים דסוכה קטנה נמי טעם הפסול משום שמה ימשך ואז צ"ל דהשמה ימשך הוא חשש שימשך לצד אחר שבשולחן היכן שיהיה בין תוך ביתו ובין במקום אחר כי כך הכשר הסוכה ז' על ז' בכל מקום, בכ"ז גם לצד זה י"ל דהחשש משום שמה ימשך אחר שולחנו אל תוך ביתו, כי אם יעשה סוכה שאינה מחזקת שולחנו הרי שאפילו בשדה פסול כי יש את שולחנו בתוך ביתו אפילו הוא סמוך אליו בכ"ז היינו שילך למקום שולחנו, ולפ"ז השתא יל"ע על הצד דכל החשש הוא שמה יגרר לתוך ביתו דוקא כיון שהורגל שם כל השנה, א"כ אפשר שגם בשעת שינה צריך שיהיה שולחנו בתוך הסוכה כיון שכל החשש הוא שמה יגרר תוך ביתו ואז לא רק בשעת האכילה, ועיין משנ"ב (סימן תר"מ) שכתב הרמ"א מי שלא יוכל לישן בסוכה מחמת שצר לו בפישוט ידיו ורגליו לא מקרי מצטער וחיוב לישן שם אע"ג דצריך

לכפוף ידיו ורגליו, ובמשנ"ב, ואך שצריך לזהר שיהיה השלחן ג"כ בתוך הסוכה דאל"ה חיישינן שמא ימשך אחר שלחנו, ותמזהו מנין שצריך שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גם בזמן השינה, אמנם לדברינו א"ש עצם הדין גם אם אי"ז טעם המשנ"ב (עיין בשעה"צ אות ז' שאם יושב כעני שאוכל ופתו בידו אז ליכא למגוזר, ורק ביושב לאכול מן השולחן, ומפורש שהמשנ"ב סבירא ליה שהחשש הוא שמא ימשך באכילה זו וא"כ אין לומר שבזמן השינה צריך שיהיה שולחנו בתוך הסוכה, ועיי"ש כל דבריו מה שהביא מהרמב"ן במלחמות, וכן מה שהביא מקרבן העדה בירושלמי שאפילו אין שולחנו על הפתח גזרינן, אמנם גם דברי קרבן העדה אינם מה שביארתי לעיל חשש כללי שימשך אל תוך מקום דיריין של כל השנה, כי גם קרבן העדה כתב שאמנם אפילו אין שולחן על הפתח ומ"מ איירי שיש שם טפח תוך ביתו הראוי למקום שולחן ואז חשש שמא ימשך כשאוכל על הפתח, ולדברינו אפילו באינו יושב על הפתח), ויל"ע עוד לצד זה אם יש מקום חומרא לשים בסוכה דוקא את שולחנו של כל השנה, ולא שולחן אחר, וסברתי לומר שיש מקום לדקדק לשים את שולחנו שאוכל עליו כל השנה דוקא ולא שולחן אחר כי עיקר החשש שילך למקום הרגיל בשולחן הרגיל ובגזירת חכמים הקפידו על השולחן דוקא.

ומקום העיון הוא אם החשש דוקא בשולחנו על פתחו והוא יושב אצל שולחנו וכדמשמע מלשון הגמ', או אף אם שולחנו חוץ לסוכה במקום אחר, ומזהו עוד עיונים אם בטפח אחד של שולחנו בתוך הסוכה ורובו בבית או חוץ לסוכה ויש לעיין בכ"ז ואחל כאן במקומו.

ובביאור הלכה (סימן תרל"ד) הקשה ז"ל, עיין בחידושי רע"א על משניות דבסוכה קטנה סמוך לסוכה גדולה וראשו ורובו בסוכה קטנה שאינו ז' על ז' ושולחנו בסוכה גדולה בזה הרי"ף לקולא ותוס' לחומרא, דלהרי"ף יצא דלא שייך למיגזר שמא ימשך דהא גם שולחנו בתוך סוכה כשרה, ולתוס' פסולה דמ"מ סוכה הקטנה דירה סרוחה היא עכ"ל, אכן באמת קשיא לי לדעת הרי"ף כל הני סוגיות דדף ז' ע"א ודף ט"ז ע"א וע"ב דמוכח שם בהדיא דמשך סוכה קטנה שבעה טפחים ולא מיישתיטי אחד מהן לומר דשיעור זה הוא רק מדרבנן ומן התורה די בו' על ו' כשיעור ראשו ורובו וצ"ע וכו', ומדברי הביאור הלכה חזינן שקושייתו על שיטת הרי"ף ודעימיה דהכרח לומר כמש"כ הגרעק"א לשיטת הרי"ף וא"כ קשה שלא כתוב בשום מקום שהפסול דרבנן בסוכה ז' על ז' (ועיין שהבאתי לעיל דברי שער הציון), אמנם נראה לדברינו א"ש, דחלוק אם החשש דרבנן וגזירתם הוא שמא יאכל בצד שני של השולחן, לאם גזירתם הוא שמא יאכל בבית, דאם הגזירה הוא שיאכל בצד אחר של השולחן אז אי"ז פסול בסוכה אלא חשש שמא יאכל בצד אחר, ולצד זה אם יושב בסוכה שהיא ו' על ו' ושולחנו בסוכה גדולה הסמוכה לסוכה מצד עצמה כשרה וגזירה בטעמא דימשך למקום פסול ליכא, אבל אם החשש הוא שמא יאכל בביתו נמצא דאין החשש דוקא בשולחנו על הפתח מבחוץ אלא פסול של חסרון בסוכה שאין שולחנו שם וחשש שילך למקום קביעותו דהיינו ביתו, הרי שלצד זה הוא פסול בגוף הסוכה ואז גם לשיטת הרי"ף אם יושב בסוכה ו' על ו' ושולחנו בסוכה צמודה נמי יהיה פסול ושלא כהגרעק"א ומפני שהוא חסרון בסוכה שאין בה שולחן ומדין סוכה זו חיישינן שילך למקום ביתו וא"ש מקושיית הביאור הלכה, דנדיה שהוא מדרבנן אמנם הוא חשש תדיר גם בסוכה שהיא ו' על ו' ושולחנו בתוך סוכה גדולה כי גזירת רבנן עדיין יש והוא פסול בהסוכה.

והנה גם בדברי הרמב"ם שכתב מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואכל הרי זה אסור וכאילו לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גזרה שמא ימשך אחר שולחנו ע"כ, הנה שדקדק וכתב ושולחנו

בתוך ביתו או חוץ לסוכה, וכתבנו דהו"א שכל הגזירה שמא ימשך לתוך ביתו ומשום הרגלו להיות בדירת קבע ובלשון הגמ' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, לכן דקדק דלא רק בתוך ביתו אלא ושולחנו בתוך ביתו "או חוץ לסוכה", היינו דהגזירה שמא ימשך לצד אחר של השולחן ואפילו למקום שאינו תוך בית אלא מקום שאינו בהכשר סוכה, אמנם השתא לצד זה יש מקום לומר דרק אם היה על פתח הסוכה ושולחנו בחוץ אז אסור, אבל שלא בשעת אכילה או באין לו שולחן אפילו שאוכל אפשר שלא נפסל, וכן אם יושב בסוכה של ו' על ו' ושולחנו בסוכה גדולה יהיה כשר, וכיון שביארתי בדברי הרי"ף דהטעם משום שמא יגרר תוך ביתו דוקא ובכך לא קשה מדברי הביאור הלכה, אי נימא דהרמב"ם טעם אחר לו הרי שיש מחלוקת הרמב"ם והרי"ף ותחזור קושיית הביאור הלכה ותקשה לדברי הרמב"ם, לכן נ"ל דהרמב"ם ס"ל לשני הדינים ולשני החששות, האחד שמא ימשך לצד אחר בשולחן וזה שכתב בפרק ו' ה"ח, ומלבד זאת יש גם לגזירה מטעם של שמא ימשך למקום ביתו אשר בזאת כל דליכא שולחן בסוכה זו הוה פסול בסוכה, והכל נלמד מסוכה גדולה בגמ' אלא דשני חששות יש, ולכן ביושב בסוכה של ו' על ו' ושולחנו בסוכה כשרה יהיה פסול משום שולחנו שבתוך ביתו שאין לו שולחן בסוכה זו, ובסוכה גדולה ושולחנו של כל השנה הוא על פתח הסוכה בחוץ באופן שלא תאמר ששולחנו בתוך ביתו ושמא ימשך ליכנס לביתו, בזה הפסול יהיה משום שמא ימשך לאכול בצד אחר של השולחן, ודין זה מפורש בפרק ו' ה"ח, והחלק השני הוא מש"כ (בפרק ד' ה"א) שיעור הסוכה גבהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה ורחבה אין פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים, ולא פירש דיש אופן שכשר בו' על ו', והוא מהטעם השני ושפיר כתב פסול בפחות מזו' על ז' ולא תקשה קושיית הביאור הלכה כי הפסול משום שאין לו שולחן בסוכה זו ודו"ק.

ומזה יש לעיין דאם נאמר על דרך ההוספה דבעינן דוקא שולחנו שבתוך ביתו לשיטת הרי"ף והרמב"ם (על דרך חומרא ולא מצד הדין), א"כ איך נכשיר סוכה בז' על ז' והרי כל אדם יהיה לו שיעור אחר לסוכתו כפי מידות שולחנו שבתוך ביתו, וצ"ל דאם יהיה טפח משולחנו הרי שמדין שיהיה לו את שולחנו שפיר דמי, ורק חשש יהיה מן הדין השני של שמא ימשך למקום אחר בשולחן ואז יל"ע אם טפח סגי או בעינן רוב וכבר נחלקו בזה והרבה יש לעיין בפרטים ואין התכלית האריכות, וזה הוספתי רק לענין אם יש מקום להידור אך ודאי שלדינא אי"צ שולחנו של כל השנה.

ונראה זה שפסק הרמב"ם בשני טעמים גם שמא ימשך אחר שולחנו לצד אחר וגם שמא ימשך אל תוך ביתו, כ"ז משום שאמרה הגמ' דב"ש וב"ה בתרתי פליגי גם בסוכה קטנה וגם בסוכה גדולה, ולכאורה אי"צ שיהיו בשניהם דסגי לומר שנחלקו בסוכה גדולה וממילא שמחלוקתם גם בסוכה קטנה מכ"ש, אלא מוכח דאף שהכל מגזירה של שמא ימשך ומטעם זה פוסקים בבית שמאי בתרווייהו, עכ"פ צריך לומר שחולקים גם בגדולה וגם בקטנה כי ב' טעמים יש, ותוספת יש בסוכה קטנה לפסול, והוא שבסוכה קטנה בעינן שבעה על שבעה ולא סגי בו' על ו' ושולחנו בסוכה גדולה הסמוכה, ומפני שבסוכה זו בעינן שולחן כדי יפסל הסוכה מטעם דשמא ימשך תוך ביתו של כל השנה, ובסוכה גדולה שמעינן רק לשמא ימשך לצד אחר בשולחן, אשר אחר דשמעינן לתרווייהו ידעינן דגם בסוכה גדולה אם אין שולחנו בתוכה פסולה כמו בסוכה קטנה.

זיכוי הרבים!

היה שותף בהוצאות הדפסת העלון של תושבי הר שמואל
לברכה והצלחה בכל מעשה ידיכם, ולעילוי נשמת

העלון מתפרסם בשלש יבשות, ומודפס בהר שמואל וברחבי העולם, הוצאות ההדפסה הם להר שמואל בלבד, היה שותף
במצווה רמה זו!